

PIOTR GÓRECKI

Wydział Teologiczny Uniwersytetu Opolskiego

<https://orcid.org/0000-0002-6052-3968>

pgorecki@uni.opole.pl

O ks. Antonim Korczoku (1891–1941) w 80. rocznicę jego męczeńskiej śmierci (nowe ustalenia)

1. Bibliografia przedmiotowa – 2. *Curriculum vitae* – 3. Nowe fakty dotyczące osoby ks. Korczoka – 4. Dowody męczeńskiej śmierci i prywatny kult – 5. Przebieg jubileuszu w diecezji gliwickiej (5 lutego 2021 r. – 6 lutego 2022 r.)

W dziejach młodej diecezji gliwickiej, która tego roku obchodzi 30. rocznicę swojego istnienia, nie ma zbyt wiele osób, które odbierają cześć jako lokalni święci lub błogosławieni. Z ziemią tą związana była św. Teresa Benedykta od Krzyża OCD (Edyta Stein), która jako dziecko spędzała wakacje u dziadków Adelheid i Salomona Courantów w Lublińcu. To właśnie tam w 2000 r. otwarto renomowany Zespół Szkół im. św. Edyty Stein Katolickiego Stowarzyszenia Wychowawców, a 11 października 2008 r. dekretem Kongregacji Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów ustanowiono ją patronką Lublińca¹. Bardzo krótkie epizody swojego życia mieli tutaj inni męczennicy II wojny światowej: bł. ks. Józef Czempiel (1883–1942) – w latach 1915–1916 proboszcz parafii NSPJ w Turzcu, bł. ks. Emil Szramek (1887–1942) – w latach 1916–1917 wikariusz parafii św. Franciszka w Zabrzu oraz bł. o. Józef Cebula OMI (1902–1941) – w latach

¹ Warto wspomnieć, że na tamtejszym cmentarzu żydowskim pochowano dwóch starszych braci Edyty: Richarda (zm. w 1887 r.) i Ernsta (zm. w 1892 r.). Zanim rodzice św. Edyty przeprowadzili się do Wrocławia, gdzie przyszła na świat, prowadzili niewielkie przedsiębiorstwo handlowe w Gliwicach. Zob. Piotr Górecki. 2017. *Parafie i kościoły diecezji gliwickiej*. Gliwice – Opole: Redakcja Wydawnictw Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego, 123–124.

1920–1921 uczeń, a w latach 1927–1937 nauczyciel i wychowawca w Małym Seminarium Duchownym w Lublińcu i od 1931 r. superior tamtejszego klasztoru². Na beatyfikację czekają inni męczennicy II wojny światowej: s. Gabrielis (Monika) von Ballestrem FMM (1905–1945), pochodzący z Ciochowic k. Toszka o. Ignacy Dobiasz SDB (1880–1941) i pochodzący z Lisowic kleryk Alfons Mańka OMI (1917–1941).

Diecezja może jednak poszczycić się sporą liczbą świadków wiary – kandydatów do chwały ołtarzy, którzy cieszą się wdzięczną pamięcią w lokalnych środowiskach³. Do takich osób należy ks. Antoni Korczok (1891–1941) – proboszcz parafii NMP Wspomożenia Wiernych w Gliwicach-Sośnicy. Mijająca w ubiegłym roku 80. rocznica jego męczeńskiej śmierci (5 lutego 1941 r.), jaką poniósł za wiarę w obozie koncentracyjnym w Dachau, była okazją, aby w ogłoszonym w Gliwicach i diecezji gliwickiej „Roku ks. Antoniego Korczoka” raz jeszcze przypomnieć historię jego świątobliwego życia i okoliczności męczeńskiej śmierci. Przy okazji lokalni historycy ponownie przyjrzeni się jego osobie, próbując rozwiązać zawilości związane z historią jego życia. Kwestie te są przedmiotem niniejszego artykułu.

1. Bibliografia przedmiotowa

Na temat ks. Antoniego Korczoka napisano już wiele, stąd wydawałoby się, że wiadomo o nim już wszystko. Trzeba jednak przyznać, że tak naprawdę wiedzę na temat jego przeszłości autorzy czerpali przede wszystkim ze zgromadzonych dokumentów i listów, jakie krótko po II wojnie światowej zebrała rodzina ks. Korczoka, a przede wszystkim jego bracia: Ignacy i Karol⁴. W poczynaniach tych wspierał ich ks. Karol Knosała, który – na podstawie zgromadzonych źródeł – opublikował wspomnienie o kapłanie w opolskim „Katoliku”⁵. W późniejszych opracowaniach

² Górecki. 2017. *Parafie i kościoły diecezji gliwickiej*, 122; Józef Pielorz. 2005. *Martyrologium polskich oblatów 1939–1945*. Poznań: Redakcja Wydawnictw Wydziału Teologicznego Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu, 56–59.

³ Zob. Jan Kochel. 2016². *Świadkowie prawdy z tej ziemi. Ślęscy święci, błogosławieni i kandydaci na ołtarze w rytmie lectio divina*. Opole: Redakcja Wydawnictw Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego, 151–337.

⁴ O materiały źródłowe, które znajdują się w Archiwum Rodziny Korczoków, troszczy się mieszkająca w Raciborzu Teresa Wojak – córka Karola Korczoka, najmłodszego brata ks. Antoniego. Zob. Archiwum Rodziny Korczoków (dalej: ARK). Materiały źródłowe dotyczące ks. Antoniego Korczoka. T. 1–2.

⁵ Karol Knosała. 1955. „Ks. dr Antoni Korczok, kapłan – męczennik (garść wspomnień), cz. 1”. *Katolik. Opolskie Pismo Niedzielne* 2 (52–53): 15–16.

mniej lub bardziej szczegółowo odwoływano się do powyższych źródeł. Krótkie biografie na temat górnośląskiego kapłana zamieścili niemieccy i polscy historycy⁶, ale były one raczej syntetyczne i najczęściej stanowiły fragment martyrologium śląskiego duchowieństwa w czasie II wojny światowej⁷.

Pierwsza obszerna biografia na temat ks. Korczoka wyszła spod pióra Piotra Jakuboszczaka i Bernarda Dybka⁸. Autorzy, posilając się m.in. informacjami zawartymi w powojennej historiografii polskiej, stworzyli pewną legendę kapłana, będącego nie tylko duszpasterzem, ale również polskim działaczem, czynnie zaangażowanym w działania plebiscytowe i powstańcze w 1921 r.⁹ W 2013 r. kolejną monografię opublikował ks. Paweł Pyrczała, który – oprócz dokumentów zgromadzonych w archiwum rodzinnym – wykorzystał źródła zdeponowane w archiwach parafii św. Apostołów Piotra i Pawła w Gliwicach, św. Franciszka w Zabrze i NMP Wspomożenia Wiernych w Gliwicach-Sośnicy. W taki sposób udało mu się opisać męczennika z Sośnicy jako zatroskanego o swoich parafian duszpasterza, ale nie udało mu się oczyścić historii jego życia z „quasi politycznych naleciałości”, co do których wyrażał swoje wątpliwości¹⁰. Okazją do ponownego przestudiowania historii życia ks. Korczoka i pełnionej przez niego misji wśród powierzonych mu wiernych stała się 80. rocznica jego męczeńskiej śmierci i ogłoszony w Gliwicach i diecezji gliwickiej „Rok ks. Antoniego Korczoka”. Zadania tego podjęli się histo-

⁶ Joseph Gottschalk. 1967. „Breslauer Diözesanpriester im Konzentrationslager Dachau 1940–1945”. *Archiv für schlesische Kirchengeschichte* 25: 301; Alojzy Targ. 1968. Antoni Korczok. W *Pol-ski słownik biograficzny*. T. 14/1. Z. 60. Red. Emmanuel Rostworowski, 46. Wrocław – Warszawa – Kraków: Wydawnictwo PAN; Józef Pater. 1996. Korczok Antoni Nikodem. W *Słownik biograficzny katolickiego duchowieństwa śląskiego XIX i XX w.* Red. Mieczysław Pater, 193–194. Katowice: Księgarnia św. Jacka; Michael Hirschfeld. 2000². Pfarrer Dr. Anton Korczok. W *Zeugen für Christus. Das deutsche Martyrologium des 20. Jahrhunderts*. T. 1. Red. Helmut Moll, 614–616. Paderborn: Ferdinand Schöning.

⁷ Zob. Ulrich von Hehl, Christoph Kösters. 1996⁴. *Priester unter Hitlers Terror. Eine biographische und statistische Erhebung* (Veröffentlichungen der Kommission für Zeitgeschichte A37). T. 1. Paderborn: Ferdinand Schöning, 509; Johannes Kaps. 1988². *Vom Sterben schlesischer Priester: Ein Ausschnitt aus der schlesischen Passion*. Wyd. Emil Brzoska. Köln: Wienand Verlag, 119; Erwin Gatz. 1995. *Geschichte des kirchlichen Lebens in den deutschsprachigen Ländern seit dem Ende des 18. Jahrhunderts*. T. 4: *Der Diözesanklerus*, Freiburg – Basel – Wien: Herder, 187–188; Andrzej Hanich. 2009. *Martyrologium duchowieństwa Śląska Opolskiego w latach II wojny światowej*. Opole: Wydawnictwo i Drukarnia Świętego Krzyża, 26–28; Andrzej Hanich. 2019. *Martyrologia duchowieństwa Śląska Opolskiego w latach powstań śląskich i II wojny światowej*. Opole: Instytut Śląski, 47–48, 50–52.

⁸ Piotr Jakuboszczak, Bernard Dybek. 2006. *Antoni Korczok, górnośląski kapłan – męczennik*. Wrocław – Gliwice-Sośnica: Piotr Jakuboszczak.

⁹ Por. Ewa Sasiadek. 2020. Korczok Antoni. W *Leksykon Panteonu Górnośląskiego* (Studia i Materiały Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach 94). Red. Henryk Olszar, Aleksandra Kłos-Skrzypczak, 435. Katowice: Księgarnia św. Jacka.

¹⁰ Paweł Pyrczała. 2013. *Ks. dr Antoni Nikodem Korczok*. Zabrze: Drukarnia Archidiecezjalna w Katowicach. Drugie – nieco zmienione – wydanie książki ukazało się w 2019 r.

rycy na co dzień pracujący w katowickim oddziale Instytutu Pamięci Narodowej, Muzeum Miejskim w Zabrze i Muzeum w Gliwicach. Pierwsze wyniki swojej pracy zaprezentowano w czasie zorganizowanej w październiku 2021 r. międzynarodowej konferencji naukowej. Wtedy również zapadła decyzja, aby efekty tych poszukiwań wydać drukiem, kreśląc raz jeszcze najbardziej wierny obraz sośnickiego proboszcza i specyfiki jego posługi duszpasterskiej. Prace te szczęśliwie zmiierają do upragnionego finału¹¹.

2. *Curriculum vitae*

Jakkolwiek artykuł nie ma za zadanie powtarzać znanych faktów z życia ks. Antoniego Nikodema Korczoka, to jednak dla uzyskania pewnego rodzaju kompletności wypada w telegraficznym skrócie skreślić kilka zdań na temat jego osoby. Urodził się 1 czerwca 1891 r. w Starej Wsi k. Raciborza (obecnie dzielnica Raciborza) w rodzinie chłopskiej. Po złożeniu w 1910 r. z wyróżnieniem egzaminu dojrzałości studiował filozofię i teologię na Wydziale Teologii Katolickiej Uniwersytetu Fryderyka Wilhelma we Wrocławiu. Po ich ukończeniu i zaliczeniu jednorocznego kursu alumnackiego, 18 czerwca 1914 r. przyjął we wrocławskiej katedrze święceń kapłańskie z rąk biskupa sufragana Karła Augustina. Zmobilizowany do wojska (z powodu wybuchu I wojny światowej), posługiwał przez dwa lata jako sanitariusz, a później kapelan w lazarecie wojskowym w Raciborzu. Prowadząc rozmowy z rannymi żołnierzami, w sposób szczególny zainteresował się osobami należącymi do Kościoła greckokatolickiego. Reklamowany z wojska, posługiwał jako wikariusz w parafiach: św. Jana i Pawła w Katowicach-Dąbiu (1916–1918), św. Apostołów Piotra i Pawła w Gliwicach (1918–1922) i św. Franciszka w Zabrze-Zaborzu (1922–1929). Na wszystkich tych placówkach kapłan bardzo dobrze odczytywał potrzeby wiernych, ich biedę duchową i moralną. W 1919 r. ukończył pisanie pracy naukowej zatytułowanej: *Die griechisch-katholische Kirche in Galizien* (Kościół greckokatolicki w Galicji), uzyskując na jej podstawie stopień doktora teologii na Uniwersytecie Wrocławskim. I chociaż proponowano mu karierę naukową na uniwersytecie, kapłan na pierwszym miejscu stawiał zawsze duszpasterstwo.

4 kwietnia 1929 r. ks. Korczok został ustanowiony proboszczem parafii w Gliwicach-Sośnicy, gdzie dokończył budowę nowej świątyni, wznosił plebanię i przebudował na dom katechetyczny starą plebanię, a także założył piękny ogród i sad.

¹¹ Wydanie publikacji pod roboczym tytułem: „*Dać świadectwo prawdzie*”. Ks. Antoni Korczok (1891–1941): *górnśląski duszpasterz, męczennik II wojny światowej*, zaplanowano na jesień 2022 r.

Szczególnością otaczał osoby ubogie, dla których organizował pomoc materialną i których również odwiedzał w ich mieszkaniach. Troszcząc się o grupy parafialne, w sposób szczególny opiekował się polskimi towarzystwami katolickimi, sprawując dla nich nabożeństwa w języku serca i propagując polski śpiew kościelny.

Posługa ks. Korczoka w Sośnicy, trwająca 11 lat, 4 miesiące i 20 dni, została brutalnie przerwana jego aresztowaniem 24 sierpnia 1940 r., uwięzieniem i ostatecznie osadzeniem w obozie koncentracyjnym w Dachau, gdzie – na rozkaz Gestapo – został zastrzelony przez obsługę obozową 5 lutego 1941 r., tj. w przeddzień jego planowanego zwolnienia¹². Ciało kapłana poddano kremacji i przekazano bratankowi ks. Korczoka – ks. Franzowi Korczokowi, który sprowadził prochy do kościoła Chrystusa Króla w Gliwicach. Tragiczna śmierć proboszcza z Sośnicy poruszyła całe społeczeństwo. Wierni zaczęli masowo odwiedzać świątynię, aby pomodlić się przy prochach męczennika. Pod naciskiem władz nazistowskich urnę z prochami kapłana przewieziono z Gliwic do rodzinnego Raciborza i złożono na cmentarzu w Starej Wsi, w grobie jego rodziców. W sierpniu 1946 r. prochy kapłana przewieziono ostatecznie do Sośnicy i umieszczono pod posadzką w transepocie kościoła NMP Wspomożenia Wiernych obok grobu pierwszego proboszcza – ks. Amanda Ballona.

3. Nowe ustalenia dotyczące osoby ks. Korczoka

Po II wojnie światowej zrodziło się przekonanie, że ks. Antoni Korczok w okresie plebiscytu czynnie współpracował z polskimi organizacjami i agitował na rzecz Polski. Z tego powodu: „Ukrywał się przez dłuższy okres czasu, będąc celem szykan i napadów ze strony organizacji i bojówek niemieckich”¹³. Koronnym przykładem miał być udział ks. Korczoka w uroczystości powstańczej w Szywałdzie pod Gliwicami (obecnie Gliwice-Bojków), która miała miejsce 1 lipca 1921 r. Wtedy też miał pobłogosławić sztandar zabrskiego Pułku Powstańczego im. S. Czarneckiego oraz pociąg pancerny „Kabciz”¹⁴. Autorzy

¹² Zob. Eugen Weiler. 1971. *Die Geistlichen in Dachau sowie in anderen Konzentrationslagern und Gefängnissen (Nachlaß von Pfarrer Emil Thoma)*. T. 1. Mödling: Missionsdruckerei St. Gabriel, 361; Jerzy Kłistała. 2019. *Duchowni: ofiary niemieckiego zniewolenia. Lata powstań śląskich i plebiscytu 1919–1921, lata okupacji niemieckiej 1939–1945*. Kraków: Fundacja Kwartalnika „Wykłęci”, 75.

¹³ Zob. Jakuboszczak, Dybek. 2006. *Antoni Korczok*, 35–38; Hanich. 2019. *Martyrologia duchowieństwa Śląska Opolskiego*, 47.

¹⁴ Batalion ten został włączony w struktury Gliwickiego Pułku Piechoty im. Stefana Batorego pod dowództwem Stanisława Mastalerza. Zob. Centralne Archiwum Wojskowe. Zespół: Wojskowe Biuro Historyczne, Powstania Śląskie. Sygn. I.130.4.77. Grupa Wschód, Rozkazy różne Grupy Wschód, 2.

teżę tę starali się poprzeć wspomnieniami mieszkańca Sośnicy – Roberta Dy-lusa, opierając się o dostępne z tejże uroczystości zdjęcia archiwalne. Zbigniew Gołasz – pracownik Muzeum w Gliwicach – przeprowadził w tym celu wnikliwą kwerendę, porównując liczne zdjęcia, jakie wykonano w czasie tejże uroczystości, a które znajdują się w Narodowym Archiwum Cyfrowym¹⁵. W taki sposób doszedł do przekonania, że obecny na fotografiach kapelan powstańczy to ks. Emanuel Krzoska, a nie ks. Korczok¹⁶. Ponadto w publikacjach z okresu międzywojennego tak właśnie opisano zawarte w nich ilustracje¹⁷. Gliwicki muzealnik potwierdził wątpliwości ks. Pyrczały, który w swojej książce dowodził, że ks. Korczok pełnił nieprzerwanie posługę w gliwickiej parafii od 2 listopada 1918 r. do 12 lipca 1922 r., udzielając sakramentów świętych. Nie odnotowano w tym czasie żadnej dłuższej przerwy, która mogłaby potwierdzać również hipotezę o jego „ukrywaniu się”¹⁸.

Nie ulega wątpliwości, że fakty takie, jak udział ks. Korczoka w uroczystościach z udziałem polskich organizacji, miały miejsce, co rzeczywiście nie „uszło późniejszej uwadze nazistów”. Ks. Korczok święcił sztandary polskich i niemieckich organizacji kościelnych, m.in. 26 stycznia 1921 r. poświęcił sztandar Związku Polek Górnośląskich, co być może błędnie skojarzył Robert Dy-lus¹⁹. Z relacji Alfonsa Staniczka wiadomo, że i w Sośnicy proboszcz święcił sztandary i niemieckie, i polskie, nie czyniąc przy tym żadnej różnicy. Trzeba jednak stwierdzić, że budowanie wizerunku Korczoka jako kapłana zaangażowanego w ruch polski tylko dlatego, że odprawiał on nabożeństwa w języku polskim i błogosławił sztandary polskich organizacji, jest bez wątpienia nadużyciem.

Kolejnym problemem, jaki historycy próbowali rozwiązać, była bliska współpraca ks. Korczoka ze Związkiem Polaków w Niemczech. Głośnym echem odbiła się inicjatywa związku, który w okresie międzywojennym lansował utworze-

¹⁵ Narodowe Archiwum Cyfrowe. Sygn. 3/1/0/1/453/2. Fotografie powstańcze; Muzeum w Gliwicach. Zespół: Fotografie. Sygn. MGL/H/3603, MGL/H/3584.

¹⁶ Ks. Emanuel Krzoska (1881–1963) w czasie I wojny światowej był kapłanem w armii austro-węgierskiej, po wojnie zaś przewodniczącym Polskiego Komitetu Plebiscytowego na powiat prudnicki i pracownikiem Wydziału Oświatowego Polskiego Komisariatu Plebiscytowego w Bytomiu. W czasie II i III powstania pełnił funkcję kapłana wojsk powstańczych. Brał także udział w wojnie obronnej 1939 r. Po wojnie pełnił obowiązki rezydenta przy parafii św. Antoniego w Chorzowie. Zob. Piotr Górecki. 2013. *Historia parafii św. Franciszka z Asyżu w Zabrze*. Zabrze: Mewa Druk, 476–477.

¹⁷ Zob. Maciej Mielżyński. 1931. *Wspomnienia i przyczynki do historii III-go powstania Górnośląskiego*. Katowice: Drukarnia Karola Miarki, 67.

¹⁸ Pyrczała. 2013. *Ks. dr Antoni Nikodem Korczok*, 14–15.

¹⁹ Geheimes Staatsarchiv – Preußischer Kulturbesitz. Sygn. I HA/171. Deutscher Bevollmächtigter für den Abstimmungsbezirk Oberschlesien, nr 17.

nie w Opolu nowej diecezji, a na jej pierwszego biskupa proponowano właśnie ks. Korczoka²⁰. W badaniach źródłowych nie udało się potwierdzić ścisłej współpracy proboszcza z Sośnicy z działaczami związku, co każe wysunąć tezę, że był on raczej apolityczny. Kapłana cechowała za to otwarta postawa w kwestii wyznawania wiary w języku serca. To swoiste *credo* opublikował anonimowo jeszcze w 1921 r., tj. w czasie plebiscytowych sporów, na łamach tygodnika „Der Oberschlesier”. W tekście prosił Ślązaków o postawę większego zrozumienia dla mowy polskiej. Wskazywał przy tym, że tylko: „Prawdziwa neutralność stanowi właściwą drogę do pokoju”²¹. Kapłan, wychowany w dychotomicznej przestrzeni kulturowej i językowej oraz wyznający wartości uniwersalne, pragnął pokoju między polsko- i niemieckojęzycznymi mieszkańcami regionu oraz czynił wszystko, by: „Miłość bliźniego na powrót stała się dobrem powszechnym”²². Taka też postawa cechowała proboszcza z Sośnicy jako opiekuna polskich grup religijnych w parafii, dla których to on, rzadziej zaś wikariusze, sprawował polskojęzyczne nabożeństwa. W tym względzie nie szczędził sił, aby zapewnić parafianom udział w nabożeństwach w języku serca tak długo, jak tylko to było możliwe²³. Dopiero 23 lipca 1939 r., tj. prawie miesiąc po wydaniu przez kard. Adolfa Bertrama rozporządzenia o zakazie nabożeństw w języku polskim, w parafii w Sośnicy dostosowano się do surowego zarządzenia²⁴. Ks. Korczok nie zaprzestał jednak spowiadania i posługi sakramentalnej u chorych, rozmawiając z wiernymi także i po polsku. Proboszcza znano również z tego, że w latach wcześniejszych – w czasie wizyt biskupich w gliwickich parafiach czy jakichś innych ważnych uroczystości – tłumaczył on lub wygłaszał kazania właśnie w języku polskim. Może właśnie dlatego przyjęło się we wcześniejszej historiografii, że głównym powodem aresztowania ks. Korczoka była jego propolska działalność. Trzeba jednak zgodzić się z Alfonsem Staniczkiem, że: „Jego celem nie była polityczna działalność, ale dążenie do społe-

²⁰ Zob. Jakuboszczak, Dybek. 2006. *Antoni Korczok*, 47; Jerzy Pietrzak. 2009. *Pełnia prymasostwa*. T. 2. Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, 610–611.

²¹ Cyt. za: Sebastian Rosenbaum, Bogusław Tracz. 2021. *Korczok. Łowca dusz. Posługa kapłańska i męczeństwo księdza Antoniego Korczoka (1891–1941)*. Gliwice: Muzeum w Gliwicach, 16.

²² Rosenbaum, Tracz. 2021. *Korczok. Łowca dusz*, 16.

²³ Elżbieta Kampa (ur. w 1925 r.) wspominała, że jako dziewczyna służyła ze sztandarem kongregacji maryjnej w czasie niedzielnej Mszy św. ze śpiewem w języku niemieckim. Po jej zakończeniu ksiądz proboszcz wysłał do niej jednego z ministrantów, prosząc, aby została również na następnej Mszy św. ze śpiewem w języku polskim: „By i to nabożeństwo było odprawione jak najbardziej uroczyste. Dodatkowo obiecał, że gdyby były jakieś problemy po Mszy św., to weźmie ją osobiście w obronę”. Wywiad przeprowadzony z ks. Mateuszem Kotowiczem (ur. w 1987 r.) 6 lutego 2022 r.

²⁴ Zob. Archiwum Parafii NMP Wspomożenia Wiernych w Gliwicach-Sośnicy. [Bez sygn.]. *Chronik der St. Marien Pfarrei Gleiwitz-Oehringen*. T. 2: 1938–1940, Zapis z 23 lipca 1939 r. Por. Pyrczała. 2013. *Ks. dr Antoni Nikodem Korczok*, 44.

czeństwa opartego na katolickich zasadach²⁵. Ważniejszym powodem zakrojonej przeciwko niemu fali terroru był jego niekwestionowany autorytet wśród wiernych, a szczególnie wśród robotników²⁶, oraz bezkompromisowa postawa, sprzeciwiająca się bezdusznej i bezbożnej polityce nazistów. Nie na darmo partyjni aparaczczyki określali go złośliwie „duszochwatem, łowcą dusz” (*Seelenfänger*), czy też bardziej nienawistnie „podżegaczem i kramarzem-łapaczem dusz” (*Anreißer, Seelenverkäufer*)²⁷.

4. Dowody męczeńskiej śmierci i prywatny kult

Ks. Antoni Korczok znany był ze swojej działalności na rzecz ubogich i pokrzywdzonych. W opublikowanej przez Jakuboszczaka i Dybka książce znalazły się m.in. takie słowa Roberta Dylusa: „Szczególną jego troską byli ubodzy naszej parafii. Dawał im wszystko, czego tylko potrzebowali. Toteż probostwo oblegane było przez ludzi potrzebujących, a nikt z nich nie odszedł z pustymi rękami”²⁸. Kiedy został aresztowany²⁹, pisał do swojej siostry, Marii Witeczek, poniekąd wskazując, ile dobrych rzeczy uczynili oni razem względem potrzebujących, nigdy nie otrzymując za to odpłaty: „Kochano Mario! Setki marek mogliśmy dać uchodźcom z Polski. Może obecnie zadasz sobie pytanie, dlaczego teraz nie przychodzą uchodźcy, by wziąć mnie pod swoją obronę?”³⁰. W wyrażeniu tym poniekąd wskazywał, że oskarżono go o propagowanie polskości na niemieckim Górnym Ślą-

²⁵ Cyt. za: Klaudia Cwołek. 1999. „Wzbudzał podziw i szacunek”. *Gość Niedzielny* 76 (48): 21.

²⁶ W czasie jednego z zebrań sośnickich komunistów (przed 1933 r.) zapowiedziano, że w chwili ich zwycięstwa zostaną wszczęte akty terroru względem duchownych, za wyjątkiem ks. Antoniego Korczoka z Sośnicy i ks. Antoniego Thomeczka z zabrzańskiej Zandki: „Są to bowiem księża, którzy dbają o robotników i ubogich”. Zob. Jakuboszczak, Dybek. 2006. *Antoni Korczok*, 62.

²⁷ Hirschfeld. 2000². Pfarrer Dr. Anton Korczok, 615. Por. Sebastian Rosenbaum. 2012. „O Korczoku duszołapie. Ks. Antoni Korczok i Kościół katolicki na niemieckim Górnym Śląsku pod rządami nazistów”. *Czasypismo* 1 (2): 39–52.

²⁸ Świadectwo o wielkiej hojności i dobroci kapłana złożyła przed ks. Mateuszem Kotowiczem Adelajda Kopel (ur. w 1925 r.) w czasie duszpasterskich odwiedzin chorych. Zob. Wywiad przeprowadzony z ks. Mateuszem Kotowiczem (ur. w 1987 r.) 6 lutego 2022 r. Por. Jakuboszczak, Dybek. 2006. *Antoni Korczok*, 56–57.

²⁹ Pretekstem aresztowania ks. Korczoka 24 sierpnia 1940 r. był jego list wysłany do Johanna Kleinerta, w którym wyraził on kondolencje z powodu śmierci jego syna na froncie francuskim. Słowa pociechy wywołały w ojcu, który kilka miesięcy wcześniej jako członek NSDAP dokonał aktu apostazji, prawdziwą furję, a gazety rozpętały atak nienawiści na kapłana, zarzucając mu szerzenie nietolerancji i defetyzmu. Zob. ARK. Materiały źródłowe dotyczące ks. Antoniego Korczoka. T. 1. Listy ks. A. Korczoka z czerwca i lipca 1940 r.

³⁰ ARK. Materiały źródłowe dotyczące ks. Antoniego Korczoka. T. 1. List ks. A. Korczoka do siostry Marii Witeczek z 2 września 1940 r.

sku, podczas kiedy on – wraz ze swoimi parafianami – wspierał latami także tych, którzy po 1922 r. znaleźli się w Sośnicy jako niemieccy uciekinierzy z polskiego Górnego Śląska. A jednak nie żałował on wydanych pieniędzy dla będących w potrzebie: czy to Polaków, czy też Niemców – zawsze jego parafian. Poniekąd jak testament brzmiały słowa jego listu zaadresowanego do siostry: „Bądź zawsze dobra dla ubogich! (...) Wspomagajcie często ubogich!”³¹.

Kapłan więziony był początkowo w Gliwicach i we Wrocławiu, a 20 września 1940 r. został przetransportowany do obozu koncentracyjnego w Dachau (nr obozowy 19953). Tam najpierw pracował przy załadunku węgla. Dzięki świadectwu jednego z kapłanów, który przeżył obóz koncentracyjny, dzieląc się wspomnieniami z ks. Knosałą, wiadomo, że kapłan gromadził wokół siebie wieczorami współwięźniów i odmawiał z nimi modlitwy. Spowiadał ich także i przygotowywał na śmierć. Za tę działalność był torturowany i kierowany do najcięższych prac fizycznych. Nieznanemu z imienia i nazwiska kapłanowi miał powiedzieć na krótko przed śmiercią: „Pozdrów moich parafian i powiedz im, że ofiaruję za nich swoje życie”³².

Na rozkaz Gestapo ks. Korczok został zastrzelony przez obsługę obozową 5 lutego 1941 r., czyli w przeddzień swojego rzekomego zwolnienia, o co zabiegało wielu życzliwych kapłanowi ludzi, w tym również kard. Adolf Bertram³³. O męczeńskiej śmierci zaświadczył jego bratanek – ks. Franz Korczok³⁴, który zaopatrzony w specjalne listy udał się do Dachau celem odebrania stryja. Tam poinformowano go o śmierci ks. Antoniego z powodu osłabionego krążenia krwi. Wpuszczony do prosektorium, zobaczył zmasakrowane ciało stryja, otwór z tyłu głowy (po strzale z pistoletu) i zakrzepłą krew. Nie ulega wątpliwości, że przyczyną jego śmierci było *odium fidei* – nienawiść nazistowskich oprawców

³¹ ARK. Materiały źródłowe dotyczące ks. Antoniego Korczoka. T. 1. List ks. A. Korczoka do siostry Marii Witeczek z 2 września 1940 r.

³² Knosała. 1955. „Ks. dr Antoni Korczok, kapłan – męczennik (garść wspomnień), cz. 1”, 16. Por. Jakuboszczak, Dybek. 2006. *Antoni Korczok*, 122.

³³ Klistała. 2019. *Duchowni: ofiary niemieckiego zniewolenia*, 75.

³⁴ Ks. Franz Korczok (1912–1944) – syn Ignacego, najstarszego brata ks. Antoniego. Po święceniach kapłańskich był wikariuszem w parafii Chrystusa Króla w Gliwicach, a od 1941 r. kapłanem wojskowym. Zaginął w sierpniu 1944 r. w Rumunii. Zob. Konrad Glombik. 2011. „Kapłani z parafii św. Mikołaja w Raciborzu-Starej Wsi”. Indeks. Pismo Uniwersytetu Opolskiego 16 (7–8): 85. Po wojnie funkcjonariusze Służby Bezpieczeństwa poszukiwali bratanka ks. Antoniego, otrzymując niepotwierdzoną informację o nadesłaniu przez niego listu do jednej z rodzin w Bytomiu. Trop ten jednak okazał się fałszywy. Zob. Oddziałowe Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Katowicach. Sygn. IPN Ka 056/31 (dawna sygn. ADM IV/31). Materiały administracyjne Służby Bezpieczeństwa (Wydział IV). Komenda Wojewódzka Milicji Obywatelskiej w Katowicach 1954–1983. Nr 20. Materiały dot. Korczok Franciszek, księdza katolickiego zamieszkałego w RFN, który utrzymywał kontakty korespondencyjne z obywatelami PRL.

do religii i do katolickiego księdza „duszochwata”. Nie można również zapomnieć, że sośnicki proboszcz gorąco pragnął swojego uwolnienia i mocno o nie zabiegał. Nie chciał śmierci, ale też od niej się nie uchylał. Pisał do siostry: „Jeśli nie mielibyśmy się, kochana siostrzo, już nigdy więcej zobaczyć, mimo to nie płacz! (...) Nie boję się śmierci! Bo jestem katolickim kapłanem i wierzę w życie wieczne i radosne spotkanie u tronu Bożego!”³⁵. Z serca również przebaczył wszystkim oprawcom: „Kochana siostrzo, módl się też za swoich nieprzyjaciół! Może oni w to nie wierzyli, że sprawa tak daleko się potoczy. Dlatego przebaczam im za całego serca”³⁶.

Ks. Antoni Korczok cieszył się wśród jemu współczesnych opinią świętości. Już za życia nazywano go „drugim świętym Alojzym” ze względu na wspaniały charakter, którego głównymi cechami były: serdeczność, skromność, otwartość, mądrość i pokora³⁷. Po śmierci jego dawni wikariusze mówili o nim po prostu „święty”³⁸. Podobny wydźwięk obecny jest w listach kondolencyjnych, jakie wielu kapłanów i ludzi świeckich przesłało jego najbliższej rodzinie³⁹. Teresa Wojak – bratanica ks. Antoniego – wspomina, że w czasie jednych z odwiedzin kołędowych ks. Maksymilian Poloczek (proboszcz ze Starej Wsi) zasugerował młodszemu bratu, Karolowi, aby inaczej sformułować coroczną intencję Mszy św. „za zmarłego brata ks. Antoniego”: „Ty nie musisz rzykać za niego. Ty rzykej do niego!”⁴⁰. Podobnie „do świętego męczennika ks. Antoniego” zwracali się w swoich prywatnych modlitwach Adelajda Wawersig (z domu Babetzky) i rodzina pochodzącego z Sośnicy o. Cherubina Albrechta OFM (a szczególnie jego siostra), o czym zaświadczyli w czasie październikowej konferencji naukowej członkowie ich rodzin⁴¹.

³⁵ ARK. Materiały źródłowe dotyczące ks. Antoniego Korczoka. T. 1. List ks. A. Korczoka do siostry Marii Witeczek z 2 września 1940 r. Por. Pyrchala. 2013. *Ks. dr Antoni Nikodem Korczok*, 84.

³⁶ ARK. Materiały źródłowe dotyczące ks. Antoniego Korczoka. T. 1. List ks. A. Korczoka do siostry Marii Witeczek z 2 września 1940 r.

³⁷ Jakuboszczak, Dybek. 2006. *Antoni Korczok*, 61.

³⁸ Por. Grzegorz Wawoczny. 2002. „Święty ze Starej Wsi”. *Ziemia Raciborska* 5 (9–10): 17–35.

³⁹ ARK. Materiały źródłowe dotyczące ks. Antoniego Korczoka. T. 2. Liczne listy kondolencyjne. Por. Pyrchala. 2013. *Ks. dr Antoni Nikodem Korczok*, 114–161.

⁴⁰ Wywiad przeprowadzony z Teresą Wojak (z d. Korczok, ur. w 1940 r.) 10 czerwca 2021 r.

⁴¹ Wywiad przeprowadzony z Joanną Wawersig-Ochmann (ur. w 1944 r.) 2 października 2021 r. W lutym b.r. parafia NMP Wspomożenia Wiernych w Gliwicach-Sośnicy – za zgodą władzy kościelnej – wydała okolicznościowy obrazek z modlitwą proszącą o zaliczenie ks. A. Korczoka w poczet błogosławionych.

5. Przebieg jubileuszu w diecezji gliwickiej (5 lutego 2021 r. – 6 lutego 2022 r.)

W 80. rocznicę męczeńskiej śmierci ks. Antoniego Korczoka ogłoszono jubileuszowy rok pamięci. Inauguracja miała miejsce 5 lutego 2021 r. Tego dnia uroczystą Mszę św. sprawował ks. proboszcz Piotr Grzegorzewicz, a okolicznościowe kazanie wygłosił ks. Sebastian Wiśniewski – kanclerz Kurii Diecezjalnej w Gliwicach. Każdego piątego dnia miesiąca w sońnickim kościele sprawowano Msze św. w intencji kapłana-męczennika, a także za parafian i o nowe powołania kapłańskie. Centralne obchody „Roku ks. Antoniego Korczoka” miały miejsce 2 października 2021 r. Wtedy to w domu katechetycznym parafii NMP Wspomożenia Wiernych odbyła się międzynarodowa konferencja naukowa poświęcona osobie sońnickiego proboszcza, zatytułowana: „Dać świadectwo prawdzie” (J 18,37). 80. rocznica męczeńskiej śmierci ks. dra Antoniego Korczoka”. Prelegentami byli m.in.: bp Jan Kopiec i ks. Piotr Górecki z Uniwersytetu Opolskiego, ks. Sebastian Wiśniewski z Kurii Diecezjalnej w Gliwicach, ks. Rafał Biniek z Uniwersytetu Eichstätt-Ingolstadt, Philipp Thull z Wydziału Teologicznego w Fuldzie oraz Sebastian Rosenbaum i Bogusław Tracz z katowickiego oddziału Instytutu Pamięci Narodowej, którzy – we współpracy z Muzeum w Gliwicach – przygotowali okolicznościową wystawę: „Korczok. Łowca dusz. Posługa kapłańska i męczeństwo ks. Antoniego Korczoka”. Wystawa ta do wiosny tego roku gościła w kilkunastu parafiach Gliwic, Zabrze, Opola i Raciborza. 3 października 2021 r. świętowano rocznicę poświęcenia kościoła NMP Wspomożenia Wiernych oraz jubileusz 110. rocznicy powstania parafii. Uroczystości jubileuszowe zakończono 6 lutego tego roku, w czasie których pobłogosławiono w kościele okolicznościową tablicę. Odnowiono także znajdującą się w tamtejszym kościele płytę nagrobną ks. Korczoka, a także rzeczy z nim związane: prymicyjny kielich, cyborium, monstrancję, szaty liturgiczne i meble⁴². Obecna na uroczystościach rodzina ks. Korczoka zapewniała, że nadal jej członkowie będą pielęgnować pamięć o swoim krewnym, a Magdalena Wojak-Cerkowniak (ur. 1995 r.) – wnuczka Teresy Wojak – zapewniła obecnych, że od swojej babci przejmie w swoim czasie wszystkie materiały archiwalne, nadal troszcząc się o nie.

⁴² Rafał Biniek. 2021. „Rok pamięci ks. prob. dr. Antoniego Korczoka”. *Posłaniec św. Jacka* 18 (4): 5; Klaudia Cwołek. 2021. „Odważny i wierny”. *Gość Niedzielny* 98 (40): III (edycja gliwicka); Mira Fiutak. 2022. „Zakończenie Roku ks. Antoniego Korczoka”. *Gość Niedzielny* 99 (6): II (edycja gliwicka).

*

Chociaż ks. Antoni Korczok nie został oficjalnie włączony do grona błogosławionych męczenników II wojny światowej, ważne jest, aby pamięć o nim i o jego niezłomnej postawie była nadal żywa wśród wiernych obydwu sośniewskich parafii i całej diecezji gliwickiej⁴³. Nie ulega wątpliwości, że poniósł on śmierć męczeńską z powodu nienawiści do wiary i Kościoła katolickiego, którego był wiernym sługą. W taki również sposób należy interpretować złożoną przez niego ofiarę życia, o czym mówił w czasie wspomnianej już konferencji bp Jan Kopiec: „Śmierć ks. Antoniego Korczoka staje się zrozumiała, na tle panującej ogólnej atmosfery w państwie niemieckim”. Przyjaciel robotników był jednocześnie rywalem naziistów o władzę nad ich sercami. Jego odważna postawa musiała spotkać się ostatecznie z brutalną reakcją nieludzkiego systemu władzy. A liczbę ofiar obu totalitaryzmów określa się dziś w milionach, zaś kapłanów w dziesiątkach tysięcy, w tym kilkuset z terenów dawnej archidiecezji wrocławskiej⁴⁴.

Cieszy fakt, że przeżywane przez dzisiejszych wiernych rocznice skłaniają do głębszej refleksji nad życiem, śmiercią i świadectwem wiary minionych pokoleń. Szczególne miejsce zajmują wśród nich męczennicy, tacy jak ks. Antoni Korczok. O ich zasługach dla Kościoła pisał św. Jan Paweł II w bulli *Incarnationis mysterium* z 29 listopada 1998 r.: „Świadectwem prawdy chrześcijańskiej miłości – zawsze czytelnym, dziś jednak szczególnie wymownym – jest pamięć o męczennikach. Niech ich świadectwo nie będzie zapomniane. Głosili oni Ewangelię, oddając życie dla miłości”⁴⁵.

⁴³ Kiedy Kościół w Polsce zgłaszał kandydatów do grona męczenników II wojny światowej, których Ojciec Święty Jan Paweł II beatyfikował 13 czerwca 1999 r., diecezja gliwicka postulowała do ich grona właśnie ks. Antoniego Korczoka. Niestety, na dalszym etapie dochodzenia skreślono go z listy: „Ponieważ był księdzem niemieckim”. Informację tę uzyskałem od Józefa Bonczola – byłego archiwisty Kurii Diecezjalnej w Gliwicach, kiedy rozpocząłem pracę w archiwum jesienią 2007 r.

⁴⁴ Ks. Kaps obliczył, że do 1945 r. śmierć męczeńską poniosło 45 wrocławskich księży, a w latach 1945–1949 stan prezbiterium archidiecezji wrocławskiej pomniejszył się o dodatkowych 275 kapłanów. Zob. Kaps. 1988². *Vom Sterben schlesischer Priester*, 30–148.

⁴⁵ Jan Paweł II. 1998. „*Incarnationis Mysterium*”. *Bulla ogłaszająca Wielki Jubileusz Roku 2000*, nr 13 (12.02.2022). https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/pl/jubilee/documents/hf_jp-ii_doc_19981129_bolla-incarnationis-mysterium.html. Por. Jan Mikrut. 2005. *Die christlichen Märtyrer des Nationalsozialismus und Totalitarismus in Mitteleuropa 1938–1945*. Wien: Dom Verlag, 23–42.

*

Bibliografia

Źródła i dokumenty Kościoła

Archiwum Parafii NMP Wspomożenia Wiernych w Gliwicach-Sośnicy

[Bez sygn.].Chronik der St. Marien Pfarrei Gleiwitz-Oehringen. T. 2: 1938–1940, Zapis z 23 lipca 1939 r..

Archiwum Rodziny Korczoków (ARK)

Materiały źródłowe dotyczące ks. Antoniego Korczoka. T. 1–2.

Centralne Archiwum Wojskowe (CAW)

Zespół: Wojskowe Biuro Historyczne, Powstania Śląskie

Sygn. I.130.4.77. Grupa Wschód, Rozkazy różne Grupy Wschód.

Geheimes Staatsarchiv – Preußischer Kulturbesitz

Sygn. I HA/171. Deutscher Bevollmächtigter für den Abstimmungsbezirk Oberschlesien.

Muzeum w Gliwicach

Zespół: Fotografie

Sygn. MGL/H/3603.

Sygn. MGL/H/3584.

Narodowe Archiwum Cyfrowe

Sygn. 3/1/0/1/453/2. Fotografie powstańcze.

Oddziałowe Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Katowicach

Sygn. IPN Ka 056/31 (dawna sygn. ADM IV/31). Materiały administracyjne Służby Bezpieczeństwa (Wydział IV). Komenda Wojewódzka Milicji Obywatelskiej w Katowicach 1954–1983.

Jan Paweł II. 1998. „*Incarnationis Misterium*”. *Bulla ogłaszająca Wielki Jubileusz Roku 2000* (12.02.2022). https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/pl/jubilee/documents/hf_jp-ii_doc_19981129_bolla-incarnationis-mysterium.html.

Opracowania

- Biniek Rafał. 2021. „Rok pamięci ks. prob. dr. Antoniego Korczoka”. *Posłaniec św. Jacka* 18 (4): 5.
- Cwołek Klaudia. 1999. „Wzbudzał podziw i szacunek”. *Gość Niedzielny* 76 (48): 21.
- Cwołek Klaudia. 2021. „Odważny i wierny”. *Gość Niedzielny* 98 (40): III (edycja gliwicka).
- Fiutak Mira. 2022. „Zakończenie Roku ks. Antoniego Korczoka”. *Gość Niedzielny* 99 (6): II (edycja gliwicka).
- Gatz Erwin. 1995. *Geschichte des kirchlichen Lebens in den deutschsprachigen Ländern seit dem Ende des 18. Jahrhunderts*. T. IV: *Der Diözesanklerus*. Freiburg – Basel – Wien: Herder.
- Glombik Konrad. 2011. „Kapłani z parafii św. Mikołaja w Raciborzu-Starej Wsi”. *Indeks. Pismo Uniwersytetu Opolskiego* 16 (7–8): 83–87.
- Gottschalk Joseph. 1967. „Breslauer Diözesanpriester im Konzentrationslager Dachau 1940–1945”. *Archiv für schlesische Kirchengeschichte* 25: 298–305.
- Górecki Piotr. 2013. *Historia parafii św. Franciszka z Asyżu w Zabrze*. Zabrze: Mewa Druk.
- Górecki Piotr. 2017. *Parafie i kościoły diecezji gliwickiej*. Gliwice – Opole: Redakcja Wydawnictw Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego.
- Hanich Andrzej. 2009. *Martyrologium duchowieństwa Śląska Opolskiego w latach II wojny światowej*. Opole: Wydawnictwo i Drukarnia Świętego Krzyża.
- Hanich Andrzej. 2019. *Martyrologia duchowieństwa Śląska Opolskiego w latach powstań śląskich i II wojny światowej*. Opole: Instytut Śląski.
- Hehl Ulrich von, Christoph Kösters. 1996⁴. *Priester unter Hitlers Terror. Eine biographische und statistische Erhebung* (Veröffentlichungen der Kommission für Zeitgeschichte A37). T. 1. Paderborn: Ferdinand Schöningh.
- Hirschfeld Michael. 2000². Pfarrrer Dr. Anton Korczok. W *Zeugen für Christus. Das deutsche Martyrologium des 20. Jahrhunderts*. T. 1. Red. Helmut Moll, 614–616. Paderborn: Ferdinand Schöningh.
- Jakuboszczak Piotr, Bernard Dybek. 2006. *Antoni Korczok, górnośląski kapłan – męczennik*. Wrocław – Gliwice-Sośnica: Piotr Jakuboszczak.
- Kaps Johannes. 1988². *Vom Sterben schlesischer Priester. Ein Ausschnitt aus der schlesischen Passion*. Wyd. Emil Brzoska. Köln: Wienand Verlag.
- Klistała Jerzy. 2019. *Duchowni: ofiary niemieckiego zniewolenia. Lata powstań śląskich i plebiscytu 1919–1921, lata okupacji niemieckiej 1939–1945*. Kraków: Fundacja Kwartalnika „Wyklęci”.
- Knosała Karol. 1955. „Ks. dr Antoni Korczok, kapłan – męczennik (garść wspomnień), cz. 1”. *Katolik. Opolskie Pismo Niedzielne* 2 (52–53): 15–16.

- Kochel Jan. 2016². *Świadkowie prawdy z tej ziemi. Śląscy święci, błogosławieni i kandydaci na ołtarze w rytmie lectio divina*. Opole: Redakcja Wydawnictw Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego.
- Mielżyński Maciej. 1931. *Wspomnienia i przyczynki do historii III-go powstania Górnos Śląskiego*. Katowice: Drukarnia Karola Miarki.
- Mikrut Jan. 2005. *Die christlichen Märtyrer des Nationalsozialismus und Totalitarismus in Mitteleuropa 1938–1945*. Wien: Dom Verlag.
- Pater Józef. 1996. Korczok Antoni Nikodem. W *Słownik biograficzny katolickiego duchowieństwa śląskiego XIX i XX w.* Red. Mieczysław Pater, 193–194. Katowice: Księgarnia św. Jacka.
- Pielorz Józef. 2005. *Martyrologium polskich oblatów 1939–1945*. Poznań: Redakcja Wydawnictw Wydziału Teologicznego Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu.
- Pietrzak Jerzy. 2009. *Pełnia prymasostwa*. T. 2. Poznań: Wydawnictwo Poznańskie.
- Pyrchała Paweł. 2013. *Ks. dr Antoni Nikodem Korczok*. Zabrze: Drukarnia Archidiecezjalna w Katowicach.
- Rosenbaum Sebastian. 2012. „O Korczoku duszołapie. Ks. Antoni Korczok i Kościół katolicki na niemieckim Górnym Śląsku pod rządami nazistów”. *Czasypismo* 1 (2): 39–52.
- Rosenbaum Sebastian, Bogusław Tracz. 2021. *Korczok. Łowca dusz. Posługa kapłańska i męczeństwo księdza Antoniego Korczoka (1891–1941)*. Gliwice: Muzeum w Gliwicach.
- Sąsiadek Ewa. 2020. Korczok Antoni. W *Leksykon Panteonu Górnos Śląskiego* (Studia i Materiały Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach 94). Red. Henryk Olszar, Aleksandra Kłos-Skrzypczak, 433–443. Katowice: Księgarnia św. Jacka.
- Targ Alojzy. 1968. Antoni Korczok. W *Polski słownik biograficzny*. T. 14/1. Z. 60. Red. Emmanuel Rostworowski, 46. Wrocław – Warszawa – Kraków: Wydawnictwo PAN.
- Wawoczny Grzegorz. 2002. „Święty ze Starej Wsi”. *Ziemia Raciborska* 5 (9–10): 17–35.
- Weiler Eugen. 1971. *Die Geistlichen in Dachau sowie in anderen Konzentrationslagern und Gefängnissen (Nachlaß von Pfarrer Emil Thoma)*. T. 1. Mödling: Missionsdruckerei St. Gabriel.

Wywiady

- Wywiad przeprowadzony z ks. Mateuszem Kotowiczem (ur. w 1987 r.) 6 lutego 2022 r.
- Wywiad przeprowadzony z Joanną Wawersig-Ochmann (ur. w 1944 r.) 2 października 2021 r.
- Wywiad przeprowadzony z Teresą Wojak (z d. Korczok, ur. w 1940 r.) 10 czerwca 2021 r.

*

Streszczenie. Z okazji mijającej w ubiegłym roku 80. rocznicy męczeńskiej śmierci ks. Antoniego Korczoka (5 lutego 1941 r.), jaką poniósł za wiarę w obozie koncentracyjnym w Dachau, zarówno w Gliwicach, jak i na terenie diecezji gliwickiej, przeżywano „Rok

ks. Antoniego Korczoka”. W czasie organizowanych spotkań, w tym konferencji międzynarodowej (2 października 2021 r.), raz jeszcze przypomniano historię jego świątobliwego życia i okoliczności męczeńskiej śmierci. Przy okazji lokalni historycy ponownie przyjrze-li się osobie przedwojennego proboszcza z Gliwic-Sośnicy, próbując rozwiązać zawiłości związane z historią jego życia. W taki sposób, dzięki przeprowadzonej kwerendzie archiwalnej i na podstawie wywiadów, udało się uzyskać nowe informacje dotyczące męczennika II wojny światowej, szczególnie w kwestii jego rzekomego zaangażowania politycznego, a także działalności na rzecz polskojęzycznego duszpasterstwa na przedwojennym niemieckim Górnym Śląsku.

Słowa kluczowe: ks. Antoni Korczok (1891–1941), II wojna światowa, Kościół katolicki na Górnym Śląsku, męczennicy II wojny światowej.

Abstract: On Fr Anthony Korczok (1891–1941) on the 80th Anniversary of his Martyrdom (New Findings). On the occasion of the passing last year of the 80th anniversary of the martyrdom of Fr Antoni Korczok (5 February 1941), which he suffered for his faith in the concentration camp in Dachau, the “Year of Fr Antoni Korczok” was celebrated both in Gliwice and in the Gliwice diocese. During the meetings organised, including an international conference on 2nd October 2021, the story of his saintly life and the circumstances of his martyrdom were once again recalled. On this occasion, local historians took another look at the person of the pre-war parish priest from Gliwice-Sośnica, trying to solve the complexities of his life story. In this way, thanks to the archival search and on the basis of interviews with surviving witnesses, they were able to obtain new information about the person of the World War II martyrdom, especially on the question of his alleged political involvement and his activity on behalf of the Polish-speaking pastoral ministry in the pre-war German Upper Silesia.

Keywords: Father Antoni Korczok (1891–1941), World War II, Catholic Church in Upper Silesia, World War II martyrs.